

ОБРАЗ УКРАЇНИ-МРІЇ ЯРА СЛАВУТИЧА В ОРИГІНАЛЬНІЙ ПОЕЗІЇ ТА ЇЇ АНГЛОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Особливим видом словесного мистецтва, що передає сприйняття, переживання й осмислення дійсності людьми певної мовної спільноти, є поезія. Етноспецифічні та лінгвокультурні складники чи не найсильніше виявляються саме в ліриці, яка прямо пов'язана з особливостями інтерпретації та категоризації світу людиною окремої культури. Наслідком такого творчого освоєння дійсності є поетичний образ світу, художня інтерпретація лінгвокультури творчого суб'єкта в поетичному дискурсі.

Образ є засобом і формою втілення концепту, оскільки образи виступають субстратом, через який передаються смисли, знання чи уявлення. Розуміння мовних образів базується не на декодуванні, а на зіставленні їх із мовною пам'яттю. Образи надзвичайно пластичні і постійно включаються в склад ще ширших композицій мовлення, включаються не у вигляді окремого клаптика загальної будови, а розчиняються в ширшому, постійно змінному в своєму безперервному розгортанні образному ландшафті [2, с. 390].

У лінгвокультурології виділяють два різновекторних підходи дослідження концепту: лінгвокультурний і лінгвокогнітивний. Лінгвокультурний здійснюється в напрямку від культури до індивідуальної свідомості, тоді як лінгвокогнітивний – від індивідуальної свідомості до культури [4, с. 32]. Обидва підходи до розуміння концепту не є взаємовиключальними: концепт, як ментальне утворення в свідомості індивіда, є виходом на концептосферу соціуму і зрештою на культуру, а концепт, як одиниця культури, є фіксацією колективного досвіду, що стає надбанням індивіда. Підходи різняться векторами відносно індивіда і поділ напрямку руху є дослідницьким прийомом, оскільки в реальності цей рух є цілісним багатовимірним процесом [1, с. 139]. Вважаємо, цей дослідницький прийом, запропонований свого часу В. Карасиком, може бути ефективним у перекладознавчому аналізі образу як форми об'єктивації культурного концепту в оригінальній поезії та її англomовному перекладі.

Посилення уваги до явищ поетичного перекладу полягає в тому, щоб разом зі збільшенням знань про перекладацьку практику зробити переклад сферою найглибших роздумів про мову, літературу і культуру. Звернення до перекладів поезії Л. Венути вважає ще й стратегічним кроком, що може стимулювати перекладознавчі студії текстів споріднених із поезією гуманітарних наук, зокрема антропології, історії мистецтва, філософії, релігії, де, як і в поезії, інтерпретанти знаходяться в стані постійного

розвитку, щоб відображати зміни культурних і соціальних умов [10, р. 131].

У дискусії про культурологічний напрям у перекладознавстві складність криється в тому, що власне культура бере на себе фундаментальну роль у сучасному суспільстві. Якщо в минулі віки Бог або Природа вважалися основою, на якій трималися смисли, то в епоху постмодерну саме культура покликана бути базисом епістемічної та онтологічної когерентності [9, р. 216].

З огляду на вище викладене, *Україна* є особливим культурним концептом, що включає систему ціннісних домінант культури та має поняттєвий, ціннісний і образний складники. Культурний концепт *Україна* виник на території з однойменною назвою і реалізується представниками спільноти, які називають себе українцями і вважають Україну своєю батьківщиною чи країною. Оскільки образ України є художньою формою культурного концепту, що об'єктивується в образній системі української лірики та її англomовних перекладах, то концептуальну систему пов'язуємо з типологічною класифікацією образів, яка включає три рівні: об'єктний (предмети зовнішнього світу), суб'єктний (внутрішній світ людини) і виражальний (стилістичні засоби, синсемантична образність) [11, с. 140].

Лінгвокогнітивний підхід до перекладознавчого аналізу образу України в англomовному поетичному перекладі спрямований на особливості передачі змісту авторської системи концептів при відтворенні образної системи його лірики в перекладі. Оскільки методологія зіставного аналізу поетичного дискурсу визначається цілями й завданнями контрастивної поетики як важливого розділу філологічної герменевтики, то увага має зосереджуватися на ключових словах і образах, стилістичних засобах форми і змісту в авторському дискурсі та його іншомовній трансляції [3, с. 212].

Згідно з П. Флоренським, в акті знання ми розрізняємо його зміст і його форму, *що* знання і *як* знання, ці два моменти, як дві енергії – енергію пізнаваної реальності й енергію суб'єкта, що пізнає [8, с. 304]. Лінгвокогнітивний аспект зіставного аналізу образної репрезентації індивідуальної системи концептів дасть змогу виявити, як авторська концепція образу його батьківщини через індивідуальну свідомість перекладача об'єктивується у сприймаючій культурі.

Метою даної статті є зіставлення образного втілення системи концептів поетичної картини світу Яра Славутича в оригінальній ліриці та її англomовній інтерпретації, що відображає образ його країни. На основі зіставного аналізу паралельних текстів маємо виконати такі **завдання**: висвітлити особливості відтворення індивідуальної системи концептів українського автора на об'єктному, суб'єктному і виражальному рівнях образу в англomовному поетичному перекладі, виявити перекладацькі

трансформації та вплив свідомості перекладача на інтерпретацію культурного концепту. Для аналізу дібрано окремі першотвори Яра Славутича та їхні англомовні переклади, що увійшли до збірки “Oasis: Selected Poems” – «Оаза: Вибрані твори», яка з’явилася в 1959 році в США і стала подією в житті української діаспори. Збірка поезій в перекладі молодого американського поета Морса Менлі отримала чимало схвальних відгуків літературної критики як книга, що і технічно, і перекладацьки видана фахово і своєю появою започаткувала процес відкриття для своїх читачів української творчості в усій її багатогранності [7].

Поетична картина світу Яра Славутича включає концепти зовнішнього світу (степ, козацтво, хліборобство, оаза) та концепти внутрішнього світу людини (воля, сила, радість, горе). Концепти зовнішнього світу відображено в ліриці образами-символами, ключовими словами. Так, степ і чорнозем – символи рідної природи; козак і хлібороб – символічні постаті історії народу і його характеру; оаза – символ батьківщини для емігранта.

Концепти внутрішнього світу реалізують оцінну здатність образу й актуалізуються в поетичному дискурсі вживанням абстрактної лексики для вираження настроїв і думок, стилістичних засобів емотивної і волонтеративної експресії в інтерпретації героїки подвигу, непростой долі народу, громадянської позиції ліричного героя. У поетичному мовленні Яра Славутича вирізняються такі ключові слова: наснага, буйний, осяйний, дзвінкий, спрага.

Складники його системи концептів визначають тематику ліричних творів, зумовлюють особливості поетичного мовлення, якому властиве поширене вживання власних імен, народнопоетичної та архаїчної лексики, майстерне використання словотвору, колоритні порівняння, вишукані епітети. Лірика Яра Славутича втілена в класичні віршові форми з чітким ритмом і прозорими римами. Більшість його поезій написана п’ятистопним ямбом, чимала їх кількість у жанрі сонету. Активне використання ономастикону хоч і ускладнює сприйняття його лірики англомовним читачем, проте сприяє поширенню знань про українську культуру [5, с. 50]. Зокрема, вживання міфонімів є одним із таких сприятливих факторів.

Перейдемо далі до зразків аналізу: *Тебе приймаю, корогове Яра, // Ясних роменів запашний вінок, // Ти, що вливаєш буйно, як загара, // Сяйної радості п’янкий ковток* [14, с. 31]. – *I thee accept, O god of spring, O Yar, // In crown of camomiles, in blaze of sooth. // Give me to drink from thy inspiring jar // The radiant purl of everlasting youth* [13, p. 35].

Яр або Ярило – ім’я бога сонця і весни в українській міфології. При відтворенні міфоніму перекладач використовує засіб комбінованої реномінації – транскрипцію з гіперонімом, що водночас сприяє передачі етнокультурного колориту і пояснює зміст реалії. Слід відзначити, що псевдонім поета красномовно свідчить про його світогляд і естетичні

вподобання: Яр – ім'я язичницького бога сонця, Славутич – давня назва Дніпра.

Порівняння другого рядка відтворено описовими перифразами, де фольклоризм *роменів* стилістично нейтралізовано, форму вінка і частково семантику епітета *ясний* передає *in crown* (в короні), втрачено одоризм *запахний*, введено описовий вислів *in blaze of sooth* (в полум'ї істини), що додає іншого смислового відтінку. У перекладі М. Менлі використано поетизми, зокрема архаїчні форми звертання, які передають урочистість ритуалу поклоніння сонцю. Притаманний поетиці автора епітет *саяної* є одним із актуалізаторів концепту «радість», який в даному контексті виражено однойменною лексемою. Настрій вислову *саяної радості* передає ефектне *the radiant purl* (сонцесаяне дзюрчання), до того ж одним із значень *purl* є гаряче пиво з джемом і прянощами, а, отже, воно імпліцитно передає сему епітета *п'янкий*. Динаміку фрази *Ти, що вливаєш* замінено функціонально і семантично близьким *Give me to drink*; сему радості й піднесення в порівнянні *буйно, як загара* частково передають нові компоненти образу в перекладацькій версії, що виражені епітетами – *inspiring jar* (глек натхнення), *everlasting youth* (вічна юність).

У ліриці Яра Славутича присутні паралелі між Америкою і Україною, що позначилося вживанням топонімів у змалюванні образів природи: *Димує Торо, ніби Чатир-Даг* [14, с. 40] – *And Toro vapors like the Chatyrdag* [13, p. 51]; його ліричний герой на океанському побережжі *З-над сосон чує рідний шум тополі, // А знизу – плескіт чорноморських хвиль* [14, с. 40] – *He hears the Black Sea pound the shores below him, // Above, the wind-swept poplars of Ukraine* [13, p. 51].

У поезії автора є образи, навіяні біблійним міфом. Задля ілюстрації здійснимо порівняльний аналіз вихідного (ВТ) і перекладеного текстів (ПТ) зразка інтимної лірики Яра Славутича, де пара закоханих порівнюються з образами Адама і Єви:

Тепле небо твоїх очей // Красномовно метало звагу, // Мовби туга жадних ночей // Надпівала любови брагу. – In your eyes an Elysian light // Was revealing your pluck and passions, // Like the grief of a greedy night // Glowing drunk on the wine love fashions.

І не знав я, кому судить // Полум'яну спокусу Єви, // Тільки відав величну мить // Райських яблунь у день серпневий. – Being young, I knew not who blames // That temptation of Eve so burning, // Yet I sensed in that instant's flames // Eden's apples with August turning.

Розкривались корони гір, // Дзвінко падала Божя тама, // І сягав щонайдальших зір // Невтоленний вогонь Адама. – On the mountains' unfolded spires // Heaven's veto was crashing downward, // Flinging Adam's unsated fires // To the most distant stars and onward [14, с. 46 – 13, p. 50].

Ліричний герой сповнений сили й радості, пристрасті й захоплення від пережитого почуття. Актуалізація міфу в перекладацькій версії

починається з першого рядка введенням міфоніму і заміною епітета *тепле небо* на *Elysian light* (райське, блаженне світло), що узгоджується з ідеєю твору і є стилістично виправданим. При вираженні змісту інтерпретатор наслідує манеру авторського письма відтворенням емотивних одиниць, що виражають силу і всеосяжність почуття; образу ночі, райських яблунь, вогню, що є символами кохання; стилістичних засобів метонімії при змалюванні образу коханої, порівняння її уособлення туги, гіперболи останніх двох рядків; кількості речень і кінцевих рим.

Універсалізовано і нейтралізовано одиниці архаїчної і народнопоетичної лексики, які властиві поетиці автора: *звагу* розгорнуто в *your pluck and passions* (сміливість і пристрасті); *любви брагу* передано синонімічним *the wine love* (вино любові); *божа тама* з прихованою метафорою в архаїчному *тама* (гребля, гатка) стає *Heaven's veto* (заборона небес), в якому вжитий поетизм стилістично компенсує заміну. У результаті універсалізації етнокультурних компонентів, трансформації звукової і графічної образності твір дещо втрачає український колорит, але зберігає концептуально-естетичну цінність.

Ядром картини світу автора є омріяна Україна. До цього поняття зведено всі нитки його художніх текстів, йому підпорядковуються інші мовні засоби [6, с. 43]. Славутичева Україна – то його рідний Херсонський степ, край, де пройшло поетове дитинство: *Під синім небом, над ясним колоссям, // Серед степів, де грала ковила, // Де щастя й горе водночас велось, // Моя херсонська юність розцвіла* [12, с. 15]. – *Beneath an azure sky, by fields of ochre, // My Kherson youth, akin to gable-gusts, // Achieved that fledgling bloom, alike provoker // Of happiness and fate's unkindier thrusts* [13, p. 15].

Образи цього твору вводять читача в край поетового дитинства бадьорим і піднесеним настроєм. Епітети з кольороназвами викликають в уяві українця картини рідної природи і, можливо, асоціації з державною символікою – синьо-жовтим прапором. У перекладі епітет *синє небо* відтворено з поетичним словом в означенні *an azure sky*, метонімічний образ *ясне колосся* стилістично трансформовано засобом гіперонімічного перейменування у *fields of ochre* (поля кольору охри, золота), що створює в реципієнта певне уявлення про красу української природи, проте малоімовірно, щоб викликало зв'язок із національною символікою.

Крім того, в перекладі наведених вище рядків втрачено такі характерні для українського ландшафту образи, як степ і ковила. Натомість синтагму *херсонська юність* розгорнуто означенням *akin to gable-gusts* (споріднена з гострими спалахами почуттів), описовим перифразом *achieved that fledgling bloom* (досягла того юного цвіту) замінено дієслово в складі метафори *розцвіла* і порівнянням поєднано з емоціями *щастя й горе*, де останнє розгорнуто описовим *fate's unkindier thrusts* (недобрі удари долі). Наведений фрагмент показує властивість образу в частині відбивати

зміст цілого, а також ілюструє особливості творчої манери інтерпретатора вживати поетичну лексику *azure, gusts*, ефектні порівняння і слова в переносному значенні *gable, fledgling*, що сприяє актуалізації контексту. Переклад передає зміст концептів *step, радість, горе*, не зважаючи на трансформації деталей образу.

Наступні рядки продовжують опис українського пейзажу: *Полів розливи та вихрасті клени, // Та шлях до моря тоне в далині...* [12, с. 15] – *The fields of harvest, floods of maples waving, // The Black Sea road lost in infinity!* [13, p. 15]. Образи природи відтворені перифразуванням: *полів розливи* – *the tides of harvest* (потoki ниви); *вихрасті клени* – *floods of maples waving* (хвилі кленів, що коливаються). Лексема *море* трансформувалася в *the Black Sea* з метою локальної віднесеності географічної реалії і конкретизації змісту.

Поетова юність припала на період сталінської колективізації, голоду і смутку, про що він згадує в даному творі: *Як на тяжкі часи жалілась мати // І, мов зигзиця плакала вночі...* [12, с. 15]. Образні компоненти цих рядків відтворено в перекладі за допомогою смислово-образних кальок: *when Mother cursed the Soviet era // And cried at night like some strange weeping bird* [13, p. 15]. Зміст епітета *тяжкі часи* конкретизовано в *the Soviet era* (радянська ера) з метою експлікації імпліцитного змісту фрази для розуміння іншомовним реципієнтом. Перекладач моделює образний вислів, виходячи із смислового значення образу та можливостей своєї мови. Так, порівняння, що містить фольклорну реалію *зигзиця* замінено в англomовному тексті описовим гіперонімом *some strange weeping bird* (якась дивна птаха, що квилить).

Актуалізація концепту *step* здійснюється частим вживанням однойменної лексики в дискурсі і синонімічними їй формами, а також вживанням численних рослинних номінацій, образів і подій, асоціативно пов'язаних зі степом і дорогих пам'яті автора. Назви реалій степу постають стилетворчим та системотворчим чинниками художнього мовлення поета [6, с. 27]. Образ степу нерозривно пов'язаний з подіями героїчного минулого батьківщини ліричного героя і стає в поетичному світі автора місцем основних подій, причиною смутку й переживань.

Розглянемо далі особливості відображення змісту концепту «степ» в оригіналі й перекладі на прикладі одного з творів: *Ой, спіткнувся в чистім полі // Вороний гривун. // Розмахнувся в буйну тирсу // Хвацький хорошун. // Розпростер могутні руки, // Цілину притовк... // На плечі смертельну рану // Лиже хижий вовк. // Лиже кров солону, свіжу, // Водить язиком. // І немає сил нагнати, // Вбити н'ястуком* [12, с. 77]. – *Ho! The jet-black charger floundered // In the open plain, // In esparto fell this warrior // With the flying mane. // On the steppe this broad-armed stallion // Trampled like a lash. // Now a wolf attends this warrior, // Licks his mortal gash. // Fresh and briny*

blood he savors, // Balm his tongue bestows; // For the trampler is too tired now // To destroy his foes [13, p. 20].

Наведений вище твір є картиною гибелі вершника-козака в рідному краї. Концепт *step* відображено в оригіналі і перекладі образами поля, вершника, коня і вовка. Стилїстика першотвору тяжіє до фольклору, що ускладнює її відтворення. Епітет *чисте поле* передано регулятивним еквівалентом *open plain*; *вороний гривун* частково скальковано в *the jet-black charger* (чорний, як смола, бойовий кінь); колоритний образ *хвацький хорошун* замінено поетичним *warrior* (воїн), а динамічну експресію лексем *розмахнувся* і *хвацький* компенсовано описовим перифразом *with its flying mane* (з летючою гривою). Рослинну реалію степу *буйна тирса* передано нейтральним *esparto* (еспарто, трава альфа), *цілину* відтворено гіперонімом *steppe*. Образ пораненого вершника відтворено описовим перифразом, але додане при цьому порівняння *like a lash* (мов батіг) посилює виразність і драматизм образу. У перекладацькій версії відтворено кінцеві рими, наближено передано ритм оригіналу. У прагненні наслідувати манеру автора, перекладач вживає поетичні слова – *warrior*, *briny*, *foes*, слова в переносному значенні – *balm his tongue bestows*, персоніфікує образ вовка займенником *his*, вдається до інверсії.

Розглянемо далі мікрообрази паралельних текстів, що виступають засобами інтерпретації концепту «степ»:

1) *Це ти в коливнім пирію, // Що гнувся, як хвилі дніпрові, // Уперше в пилявськїм бою // Напився варшавської крови?* [12, с. 151] – *Did you wing above the tall grain // Which waved like Dnieper's wild water, // Drink blood when Poles first lay slain, // Repulsed at Pylyava's fierce slaughter?* [13, p. 25]. Образ коливного пирію замінено на *the tall grain* (високий хлібний злак), що передає естетичну конотацію образу й узагальнює зміст. Образ дніпрових хвиль трансформовано засобами сингуляризації і гіперонімії, проте динаміку і форму передають дієслово *waved* і доданий епітет *wild water*. Метонімічний образ ворога відтворено гіперонімом, назву битви відтворено транслітерацією з розгортанням змісту. Наведений фрагмент є образом Славутичевої України в мініатюрі, оскільки імпліцитно й експліцитно відбиває сплав концептів степ, козацтво, сила, воля, горе і виявляє голографічну і системну синергію поетичного образу.

2) *Нехай український полин // Останки твої поховає!* [12, с. 151] – *So long for an absinthe embrace, // The steppes of Ukraine will retake you* [13, p. 25]. Реалія *український полин*, синонімічний образ степу, відтворена комбінованою реномінацією – калькою з гіперонімом.

3) *Пісню хоробрим шуми, ковило! // Далеч ячала, і сонце пекло* [12, с. 140]. – *Brazen esparto grass, sing to the brave! // So brands the burning, so distances rave* [13, p. 27]. Тут спостерігаємо розгортання образу: *ковила* виражена описовим перифразом *brazen esparto grass* (бронзова трава еспарта). Стихія вогню в оригіналі виражена простим реченням: *сонце*

некло. Для його відтворення інтерпретатор знаходить ситуативний відповідник: *so brands the burning* (так вигоряла / залишала відбиток у пам'яті суха трава); образ далечі зазнав плюралізації і семантично трансформувався внаслідок перекладу народнопоетичного *ячала* (жалібно квила, кричала) дієсловом *rave* (ревла, лютувала).

4) *Та степи – як німе прокляття! // Неповторна південна даль // Розпалахкує снів багаття, // Щоб на душу текла Звіздаль* [12, с. 154]. – *Your expanse like a mute damnation, // That unparalleled southern plain, // Incandescens my heart. Elation // Strangely tempers my soul with pain* [13, р. 53]. У мікрообразі степу втілено батьківщину поета, з якою його розлучила доля, за якою він сумує і може бачити лише у снах. Образ степів відтворено синонімічними образами з просторовою семою *expanse* (широчінь) і *plain* (площина, рівнина). Вислів оригіналу *снів багаття* замінено поетичним словом *heart*. Підрядне речення оригіналу відтворено двома простими з анжамбеманом (*double-rejet*), що посилює експресію поетичного мовлення. При цьому тропеїчний вислів автора відтворено описовим перифразом.

Систему концептів автора відображають твори на патріотичні й історичні теми, де втілюються в образах козака, вершника, коня, зброї. Розглянемо далі мікрообрази паралельних текстів, що виразно відображають концепти *козацтво* і *воля*: *Гасає кінь уздовж лункого броду, // В густім диму, де військо полягло, // Шляхетну зброю, панцери й берло // Козацькій славі склавши в нагороду* [12, с. 105]. – *A charger gallops past the gushing ford // And through the fumes where Polish troops lie slain, // And tramples the cuirasses which remain // To prove the Kozaks' glory, their reward* [13, р. 24]. Мікрообраз коня відтворено калькуванням, у другому рядку дано контекстуальне тлумачення образу *війська*. Перелік бойового спорядження узагальнено в перекладі лексемою *cuirasses* (броня, лати, панцир). Відтворений мікрообраз поля битви зазнав розгортання спричиненого метою експлікації змісту історичних реалій вихідної культури.

Україна Яра Славутича в історичному аспекті минулого – то славні часи перемог і козацької звитяги. В одному з історичних сонетів «Присяга» [12, с. 104] – “The Pledge” [13, р. 22] згадується Запорозжя, край, куди на Хортицю ще хлопчиком поета привозив дід, і де його внук склав козацьку присягу: *Коли зламаю присягу палку, // Не вирятовуй, запорозький краю!* [12, с. 104] – *O Zaporozhya, if I break my oath // abandon me* [13, р. 22]. Зміст історичної реалії *Zaporozhya* пояснено в примітках так: територія Українського козацького ордену в пониззі Дніпра; Козацький орден або Січ, подібна до Англійського лицарського ордену, що існувала з середини 16 ст. до 1775, коли її було знищено російськими військами [13, р. 59].

Яскравим прикладом ілюстрації сили, хоробрості і волелюбної вдачі українця є поетизована легенда «Прудивус» – “Prudyvus, the Zaporozhian

Козак”. Твір, який написано у формі сонету, розкриває колоритний образ українського козака, що потрапив у полон: *Пустив за вухо смолянистий вус, // Завів хвилясту, наче в’юн, чуприну. // Він сорок літ, боронячи Вкраїну, // Ганяв татар від Бозу до Міус* [12, с. 93]. – *He let his mustache trail behind his ears // And like a loach a tuft of hair grew long. // He stayed his country from Tartar throng // Between the Bug and Mius forty years* [13, p. 21].

Портрет козака відтворено частковим калькуванням, при цьому реалію чуприна виражено описовим перифразом *a tuft of hair grew long* (пасмо волосся, що виросло довгим). Історичну реалію *tatari* транслітеровано і доповнено емоційним словом *throng* (біда, лихо). Перекладачеві вдалося відтворити експресивне порівняння оригіналу *Меткий, смаглявий, як шайтан-урус* [12, с. 93] описовим перифразом із художнім означенням *devil* до лексем *dash* (порив, енергія) і *color* (у значенні кольору обличчя): *With devil dash and color he appears* [13, p. 21].

Фінал зображення досягає найвищої напруги і драматизму: *Він, січовик, зриває з пліч кошульку // І, щоб не зникло козаків знаття, // Сіда на палю, запаливши люльку* [12, с. 93]. – *Behold! Prudyvus lit his pipe and cast // His body on a jagged, sword-sharp mast // And thus upheld the Ukraine’s eminence* [13, p. 21]. Художні деталі образу, що утворені завдяки словотвірним можливостям мови оригіналу і мають у поетичному контексті смислові відтінки бойового завзяття (шаблюка) й іронії (писулька, кошулька), втрачені в ПТ в силу обмеженої кількості суфіксів. Народний вислів *козаків знаття* замінено гіперонімом *Ukraine’s eminence* (велич України). Експресії образу додає також введений перекладачем засіб волюнтативної експресії на початку фінального терцету.

Події минулого відлунюють подіями ХХ століття. Наприклад, у творі «Карпатські січовики» [12, с. 141] – “The Carpathian Sichovyks” [13, p. 28] поет описує трагічні події 1939 року, під час яких полягло чимало українських борців за свободу: *За свою омріяну державу, // Січовую волюнку свою* [12, с. 141] – *Dreaming freedom’s stern and ancient story, // Hoping for an independent reign* [13, p. 28]. Свобода і незалежність, основні атрибути образу України-Мрії Яра Славутича та української ідеї в цілому, сформульовано в цих двох рядках. Семантику епітетів *омріяна держава* та *січовая волюнка* відтворено описовими перифразами *dreaming freedom’s stern and ancient story* (мріючи про здобуття свободи і повернення славної минувшини), *hoping for independent reign* (сподіваючись на незалежне правління). Твір отримав музичне оформлення Г. Китастого і мав популярність серед української еміграції [7, с. 235].

Ключовим образом, що став назвою всієї збірки, є викликаний ностальгією образ оazi. Його інтерпретація супроводжується вживанням асоціативно з ним пов’язаних образів (пустині, пісків, Сахари), внутрішньо переживається і виражається сенсорною й емоційною лексикою: спрага, сон, марево, сильне бажання, мрія. Англомовна збірка відкривається

твором, в якому розкривається саме такий образ України: *Ти мені – як примарна оаза // На пісках африканських пустель. // Повертаюсь, мов бурі екстаза, // До твоїх біловидих осель* [14, с. 7]. – *I regard Thee a phantom oasis, // A mirage on Sahara's blanched sand, // And my heart ever turns to the places // Where Thy white-front cottages stand* [13, p. 13].

Образ оази відтворено в ПТ двома синонімічними: *a phantom oasis* (примарна оаза) та *a mirage* (міраж), піски африканських пустель трансформовано гіпонімом в *Sahara's blanched sand* (білий пісок Сахари), а українське звертання *ти* відтворено архаїзмом *Thee*, що передає настрій урочистості і пошани. Функцію порівняння *мов бурі екстаза* виражає традиційне для поезії *heart* у ролі суб'єкта, образ біловидих осель відтворено калькуванням.

Туга ліричного героя за рідним домом подібна до сильної спраги: *Обітована! Крапле баклаги, // Появися у блисках роси, // Погаси мої вибухи спраги // І вергання пустель погаси* [14, с. 7]. – *With the freshness of dewdrops relieve me, // Quench my thirst with the glitter of rain, // From the throes of the desert receive me, // Give me rest in Thy spaces, Ukraine!* [13, p. 13]. Системна організація образу в перекладі зазнає композиційних і смислових змін, спричинених нормами мови перекладу. Так, зміст другого рядка ВТ передає перший рядок ПТ, відтворений частковим калькуванням, зміст третього – другий, доповнений образом *the glitter of rain* (блискітки дощу), де *glitter* передає *блиски* попереднього, зміст четвертого рядка передає третій. Образна градація переживання відтворена в логічній послідовності: крапля – роса – вибухи спраги – вергання пустель в оригіналі і *dewdrops* (роса) – *rain* (дощ) – *throes of desert* (муки пустелі) в перекладі. Виражене книжним словом, шанобливе звертання *Обітована* конкретизовано іменем *Ukraine* з акцентом на денотаті, а конотацію образу компенсовано імперативом *Give me rest in Thy spaces* (Дай мені спочинку в твоїх просторах). Звертання перенесено на кінець твору, де емоційна напруга набуває найбільшої сили.

Отже, етнокультурна зумовленість лірики дозволяє дослідити образ народу і його країни в контексті художнього перекладу. Культурологічна спрямованість дослідження вимагає розглянути образ як художню форму об'єктивації культурного концепту і зосередити увагу на цінності об'єкта в різномовних дискурсах. Розуміння перекладачем системи концептів автора є умовою відтворення образу його країни в перекладі. Відкритість концепту і його системи надає певну творчу свободу перекладачеві і є причиною змінності образу в перекладі, коли окремі складники образної системи неповністю висвітлюються в перекладі, а інші, навпаки, набувають нових смислових і художніх відтінків.

Ностальгічний образ омріяної України Яра Славутича в англomовній інтерпретації М. Менлі звучить виразно і переконливо тому, що перекладач прагнув підпорядкувати волі автора образно-тематичну

структуру текстів перекладу. Особливостями перекладацького методу М. Менлі є вживання поетичної лексики, архаїзмів, слів у переносному значенні з метою актуалізації контексту, творче застосування стилістичних засобів мови перекладу при відтворенні експресії образу, добір якісних ритмічних еквівалентів. Хоча в англomовному вираженні образ України зазнає екзотизації, перекладачеві вдалося відобразити в образах систему концептів Яра Славутича, відтворити авторське сприйняття своєї батьківщини та передати притаманні українській ментальності риси, а саме: волелюбність, ліризм, кордоцентризм, ідеалізація минулого.

Перспективи подальших розвідок культурологічного спрямування вбачаємо в дослідженнях образної об'єктивації ціннісних домінант культури в художньому перекладі лірики авторів постколоніальних культур, творів прозових жанрів, стилістичних засобів відтворення *іншості* в художніх перекладах. У культурологічних перекладознавчих студіях переклад є не лише об'єктом дослідження, а ще й засобом пізнання і збагачення світогляду.

Список використаної літератури

1. Карасик, В. И. *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. Волгоград: Перемена, 2002.
2. Леонтьев, Д. А. *Психология смысла: природа, строение и диагностика смысловой реальности*. Москва: Смысл, 1999.
3. Неборсина, Н. П. "Переводоведческий поэтический дискурс как предмет контрастивной поэтики." *Университетское переводоведение* 4 (2003): 241-51.
4. Прохоров, Ю. Е. *В поисках концепта*. Москва: Государственный институт русского языка им. А. С. Пушкина, 2004.
5. Селіверстова, Л. І. *Народознавство і поезія*. Харків: Майдан, 2001.
6. Сологуб, Н. М. *Мовний портрет Яра Славутича*. Київ: Дніпро; Вінніпег: Українська Вільна Академія Наук, 1999.
7. *Творчість Яра Славутича*. Едмонтон: Видання Ювілейного комітету, 1978.
8. Флоренский, П. А. *Имена: Сочинения*. Москва: ЗАО ЭКСМО-Пресс; Харьков: Фолио, 1998.
9. Buden, Boris. "Cultural Translation: an Introduction to the Problem, and Responses." *Translation Studies* 2.2 (2009): 196-219.
10. Venuti, Lawrence. "Introduction. Poetry and Translation." *Translation studies* 4.2 (2011): 127-32.
11. *Літературознавча енциклопедія: у двох т.* Т. 1-2. Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. – Київ: Видавничий центр «Академія», 2007.
12. Славутич, Яр. *Твори: в 2-х т.* Т 1-2. Київ: Дніпро, 1994.
13. Slavutych, Yar. *Oasis: Selected Poems*. New York: Vantage Press, 1959.

14. Slavutych, Yar. *Oasis. Ukrainian Poems*. Edmonton: Slavuta Publishers, 1960.

Василенко Г. В. Образ України-Мрії Яра Славутича в оригінальній поезії та її англomовному перекладі.

Застосовано культурологічний підхід до питання про відтворення образу країни українського поета в англomовному перекладі його лірики. Образ України є художньою об'єктивацією культурного концепту, що включає систему ціннісних домінант джерельної культури. На основі зіставного аналізу паралельних текстів виявлено особливості відтворення авторської системи концептів на об'єктному, суб'єктному і виражальному рівнях образної системи в англomовному поетичному перекладі, висвітлено риси перекладацького стилю і трансформації компонентів образу.

Ключові слова: образ, концепт, вихідний текст, текст перекладу, автор, перекладач, трансформація, відтворення.

Vasylenko H. V. The image of cherished Ukraine in the original poetry by Yar Slavutych and in its English translation.

Cultural approach is applied to the case of country image reproduction in English translation of Ukrainian author's lyrics. The image of Ukraine is an artistic embodiment of the cultural concept which includes the system of dominant values of the source culture. Based on the comparative analysis of parallel texts, the article reveals special features of reproducing the author's system of concepts on the three-level imagery system in English poetic translation, in particular the ways to express the inner world of the Ukrainian person, to describe the outer world, and reflect the distinctive features of author's style.

The image of cherished Ukraine in English translations of lyrics by Yar Slavutych sounds expressive and persuasive, as the translator aimed to follow the author's will in reproducing his ideas in the image structure of target texts. Understanding the dominant values of the source culture and author's system of concepts favors the realistic reflection of the source culture image in translation. In spite of the fact that Ukraine image acquires some exotic characteristic in English poetic interpretation, the translator succeeded in conveying author's feelings and aspirations and inherent traits of Ukrainian mentality, such as love for freedom, lyricism, cordial centrism, idealization of the past.

Key words: image, concept, source text, target text, author, translator, transformation, reproduction.